

Social- och hälsovårdsutskottet

Statsrådets redogörelse för den inre säkerheten

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse för den inre säkerheten (SRR 4/2021 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för eventuellt utlåtande till förvaltningsutskottet. Tidsfrist: 12.11.2021.

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- strategichef Ari Evwaraye, inrikesministeriet
- specialsakkunnig Tove Ruokoja, social- och hälsovårdsministeriet
- barnombudsman Elina Pekkarinen, Barnombudsmannens byrå
- kommissarie Katja Nissinen, Helsingfors polisinrättning
- utvecklingschef Riitta Koivula, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- utvecklingschef Airi Partanen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- generaldirektör Antti Koivula, Arbetshälsoinstitutet
- överläkare, linjechef Markku Kuisma, Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- verkställande direktör Hannu Jouhki, A-klinikstiftelsen
- expert Riikka Perälä, Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf
- specialsakkunnig Erja Saarinen, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Inget yttrande av

- Barnombudsmannens byrå.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Enligt redogörelsen baserar sig Finlands politik för den inre säkerheten i första hand på förebyggande åtgärder och i verksamheten främjas rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna. Målet är att så många olyckor, brott och andra störningar som möjligt förhindras före de inträffar. De underliggande orsakerna till säkerhetsproblem motarbetas på ett effektivt sätt, särskilt genom

Utlåtande ShUU 15/2021 rd

andra myndigheters insatser än säkerhetsmyndigheternas. I redogörelsen konstateras att sysselsättning, utbildning, samhällelig delaktighet, människors hälsa, mindre rusmedelsskador och hög välfärd i stor utsträckning utgör grunden för en god vardagssäkerhet (stycke 2.3).

Social- och hälsovårdsutskottet anser att redogörelsens tillvägagångssätt är motiverat och betonar särskilt betydelsen av samarbete mellan social- och hälsovårdstjänsterna på basnivå och myndigheterna när det gäller att förebygga flera problem. Den förebyggande säkerheten ökar också av vetskapen om att tjänsterna vid behov finns tillgängliga. Utskottet välkomnar att redogörelsen mer heltäckande än den första redogörelsen (2016) behandlar effekterna av de olika förvaltningsområdenas åtgärder på den inre säkerheten. I fortsättningen är det dock skäl att utvidga granskningen av hotbilderna från den nuvarande granskningen närmast av prehospital akutsjukvård och socialjour till att omfatta servicesystemet för social- och hälsovården och dess jourstruktur.

Fokus på förebyggande åtgärder

Utskottet anser det vara viktigt att man i redogörelsen betonar förebyggande av utslagning och lyfter fram de befolkningsgrupper som har det sämst ställt, exempelvis unga som flytt från institutioner för vård utom hemmet. Verksamhet mot mobbning, skyddshemstjänster, tjänster för brottsoffer och så kallad ankarverksamhet är exempel på verksamhet som genomförs på lokal nivå och på multiprofessionellt samarbete. I redogörelsen har man också beaktat att Finland genom internationella avtal har förbundit sig att bekämpa våld i nära relationer och i hemmet samt våld och exploatering som riktas mot barn. Finland verkställer avtalen långsiktigt till exempel genom åtgärdsplanen ”En barndom utan våld” och programmet för bekämpning av våld mot kvinnor. I den jämställdhetsredogörelse som är under beredning är det viktigt att fastställa mål och indikatorer för främjandet av jämställdheten också ur säkerhetssynvinkel. Man bör också fästa större uppmärksamhet än tidigare vid vanvård av äldre.

Olycksfall ska förebyggas genom att genomföra programmet Säkerhet från barndom till ålderdom – Program för förebyggande av olycksfall i hemmen och på fritiden. I redogörelsen har man också beaktat den belastning som olyckor och olycksfall orsakar servicesystemet inom social- och hälsovården. Vid förebyggandet av olycksfall är det nödvändigt att sträva efter fler motionspass för äldre, vilket i betydlig grad kan förebygga fallolyckor och lidande och vårdbehov till följd av dem.

Situationen för barn och unga

Ur social- och hälsovårdens synvinkel är det ytterst viktigt att ingripa i mobbning i skolan och våld mellan barn för att förebygga utslagning. Brottslighet, trauma och vanvård som upplevs i barndomen och i ungdomen, såsom våld i hemmet och mobbning, ökar risken för brott och för att bli offer också i vuxen ålder. Enligt redogörelsen ska särskild uppmärksamhet fästas vid att förebygga generationsöverskridande utslagning. Säkerhetskänslan och den indikatorbaserade säkerheten hos olika utsatta befolkningsgrupper är sämre än hos befolkningen i genomsnitt. Som det konstateras i redogörelsen är det avgörande för att generationsöverföring ska kunna brytas att man i ett sektorsövergripande samarbete stöder föräldraskapet och barnens möjligheter att klara sig och bemöter dem på ett övergripande sätt i alla livsskedan. Vid behandlingen av barns och ungas problem bör man samtidigt bedöma familjens behov av hjälp.

Utlåtande ShUU 15/2021 rd

Barnombudsmannen fäste i sitt sakkunnigutlåtande uppmärksamhet vid att brottsligheten mot barn har behandlats i redogörelsen, men att man inte behandlar bland annat kamratvåld mot minderåriga, våld i sällskap och hedersrelaterat våld. Barnombudsmannen konstaterade också att säkerhetshot mot barn eller deras känsla av säkerhet inte behandlas tillräckligt i redogörelsen. Genom sociala medier och annan verksamhet på nätet bör risken för att barn blir offer för IT-brottslighet beaktas vid genomförandet av målen i redogörelsen. Även den regelbundna undersökningen av barnoffer bör inledas på nytt för att få aktuell information och uppföljningsinformation.

De äldres säkerhet

I ett samhälle där befolkningen snabbt blir äldre hotas de äldres säkerhet bland annat av konsekvenserna av nedsatt funktionsförmåga. Ensamheten hos äldre ger upphov till en känsla av otrygghet som också kan leda till oändamålsenlig användning av tjänster. Äldre människor är ofta också mer sårbara än andra som offer för olika former av ekonomisk brottslighet och illabehandling.

De äldres säkerhet bör ökas på olika sätt exempelvis genom att förbättra tillgängligheten i boendemiljön och den övriga säkerheten.Handledningen i användningen av elektroniska tjänster ska trygga tillgången till offentliga tjänster också för dem som inte kan använda digitala tjänster.

Överdriven alkoholkonsumtion bland äldre är vanligare än tidigare, vilket ökar risken för olycksfall. Det kan vara svårt att identifiera överdriven alkoholkonsumtion, eftersom problemen kan förefalla orsakade av andra sjukdomar eller annars ha samband med åldrande. Enligt undersökningar är resultaten av vården av äldres alkoholproblem minst lika goda som resultaten av vården av yngre, och därför bör hjälp vid behov finnas att tillgå.

Användning av berusningsmedel

I Institutet för hälsa och välfärds utredningar har det framgått att begränsningsåtgärder i anslutning till coronapandemin också har försämrat vardagen och säkerheten för marginaliserade personer med missbruksproblem. Begränsningarna av antalet besökare och öppettiderna till exempel i fråga om lågröskeltjänster har försvårat tillgången till tjänster och lett till olika följdfenomen i synnerhet i huvudstadsregionen. Enligt Institutet för hälsa och välfärd finns det också tecken på att begränsningsåtgärder i samband med coronaepidemin kan ha ökat antalet dödsfall i samband med narkotikaförgiftning. Den ökade användningen av narkotika syns också i offentliga lokaler. Dessa fenomen avspeglas i sin tur mer allmänt i att kommuninvånarna upplever osäkerhet.

Utskottet anser det vara viktigt att man i ärenden som gäller brott relaterade till narkotikabruk ytterligare strävar efter att effektivisera polisernas nuvarande vårdhänvisning av missbrukare och att stärka samarbetet mellan olika myndigheter i dessa situationer. I rusmedels- och beroendestrategin och det därtill hörande åtgärdsprogrammet för alkohol- och drogarbetet har man också dragit upp riktlinjer för förebyggande och minskning av rusmedelsskador som belastar säkerheten samt för samarbete. Handledningen till vård kan effektiviseras inom social- och hälsovårdstjänsterna genom att man ökar den tidiga identifieringen av och hänvisningen till stöd i fråga om riskkonsumtion av alkohol och användning av narkotika. Det väsentliga är att problemen systematiskt tas upp i tillräcklig omfattning i fråga om olika tjänster samt att det skapas servicevägar och

Utlåtande ShUU 15/2021 rd

servicehelheter för att man så tidigt som möjligt ska kunna hänvisa till missbrukarvård enligt behovet. I och med den ändring av strafflagen som trädde i kraft vid ingången av innevarande år kan personer med allvarliga missbruksproblem, som tidigare dömts till fängelse som förvandlingsstraff för böter, också hänvisas till en vårdinrättning för missbrukare. Utskottet anser det vara viktigt att Brottsförmyndigheten och de framtida välfärdsområdena i samarbete utarbetar praktiska verksamhetsmodeller för vårdhänvisning till missbrukarvården för personer som dömts för brott.

Enligt den utredning som fåtts finns det tillgång till missbrukarvård och ersättningsbehandling, men tröskeln för att få tillgång till vård är inte tillräckligt låg. Tillgången till tjänster inom missbrukarvården som bekostas av kommunerna har försvagats under det gångna decenniet. Till exempel på A-klinikerna har antalet klienter som kommunen betalar för sjunkit med 32 procent och trenden har varit densamma på avgiftningsstationerna och rehabiliteringsinrättningarna för missbrukarvård. De bedömningar och remisser som krävs för att få vård samt köerna när behandlingarna genomförs kan leda till att vården inte genomförs på grund av fördröjningen.

Observationer om coronapandemin

I det fortsatta arbetet är det viktigt att beakta erfarenheterna av coronapandemin bland annat när det gäller hälsosäkerhetsåtgärder vid gränserna samt skapande och spridning av en lägesbild. Inom social- och hälsovården har tillgången på personal i olika situationer visat sig vara en kritisk fråga. Under coronapandemin har äldre och personer med funktionsnedsättning haft svårt att få service. Även barn med funktionsnedsättning har delvis blivit utan service som de har rätt att få.

Coronapandemin har visat på brister också i försörjningsberedskapen, som bör vidareutvecklas. I försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården har det redan före pandemin förekommit utmaningar i tillgången till läkemedel och infusionsvätskor och under pandemin också i fråga om behandlingsförmåigheter och vacciner.

Enligt social- och hälsovårdsutskottets uppfattning finns det i redogörelsen skäl att i fortsättningen fästa uppmärksamhet vid hur också andra resurser än resurserna inom inrikesministeriets förvaltningsområde inriktas på säkerhetsfrågor.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande ShUU 15/2021 rd

Helsingfors 6.10.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Arja Juvonen saf
medlem Noora Koponen gröna
medlem Terhi Koulumies saml
medlem Merja Kyllönen vänst
medlem Aki Lindén sd
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Heidi Viljanen sd
medlem Sofia Virta gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.